

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱ
ԱՐԵՎԵԼԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

ԱՎԵՏԻՍ ՓԱՓԱԶՅԱՆ

ՕՍՄԱՆԵՐԵՆԻ ԶԵՌՆԱՐԿ

(Քերականություն և ընթերցանություն)

ԵՐԵՎԱՆ 2012

ԹՅՈՒՐԻՔԱԳԻՏԱԿԱՆ ԵՎ ՕՍՄԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ
ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

•
ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ И ОСМАНИСТИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ

•
TURKIC AND OTTOMAN
STUDIES

VIII

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS
54 EAST LAKE STREET
CHICAGO, ILLINOIS 60607

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS
54 EAST LAKE STREET
CHICAGO, ILLINOIS 60607

VIII

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱ
ԱՐԵՎԵԼԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

ԳԵՕՐԻՆԱԿ

ԱՎԵՏԻՍ ՓԱՓԱԶՅԱՆ

ՕՍՄԱՆԵՐԵՆԻ ՁԵՌՆԱՐԿ

(Քերականություն և ընթերցանություն)

A
II
97795

Երևան
2012

Տպագրվում է ՀՀ ԳԱԱ Արևելագիտության ինստիտուտի
գիտական խորհրդի որոշմամբ

ՀՏԴ-809.435 (07)
ԳՄԴ-81.2Թու g7
Փ 311

Այս գրքերը կը հրատարակուի տիկին Լուդովիկա և
Ժիշկ Յակոբ Այնթապլեանի մեկենասութեամբ

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ԽՄԲԱԳԻՐՆԵՐ՝

բ. գ. դ. *Մարգարիտ Խաչիկյան*
պ.գ.դ., պրոֆ., ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ *Ռուբեն Սաֆրաստյան*

ԳՐԱՆՈՍ՝

բ. գ. թ., դոցենտ *Ալեքսանդր Սաֆարյան*

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ՊԱՏՐԱՍՏԵՑ՝

Կարոյինա Սահակյան

Փ 311

Փափագյան Ավետիս

Օսմաներենի ձեռնարկ / Ա. Փափագյան; Պատ. խմբ.՝ Մ. Խաչիկյան, Ռ.
Սաֆրաստյան; Հրատ. պատրաստեց՝ Կ. Շիրոյան.— Եր.: Զանգակ, 2012.— 48էջ:
Սույն ձեռնարկը նախատեսված է օսմաներեն ուսումնասիրողների համար:
Օգտակար կլինի նաև այն թուրքագետների համար, ովքեր իրենց հետազո-
տություններն իրականացնելու համար անհրաժեշտություն ունեն օգտագործելու
օսմաներեն տեքստեր: Հայաստանում օսմաներենի ձեռնարկ տպագրվում է
առաջին անգամ:

ՀՏԴ-809.435 (07)

ԳՄԴ-81.2Թու g7

ISBN 978-9939-68-022-4

© Փափագյան Ա., 2012

© «Զանգակ-97» ՍՊԸ, 2012

• Տպագրությունը՝ օֆսեթ: Չափսը՝ 60x84 1/16:
Թուղթը՝ օֆսեթ: Ծավալը՝ 3 տպ. մամուլ:

0051, Երևան, Կոմիտասի պող. 49/2, հեռ.՝ (+37410) 23 25 28
Հեռապատճեն՝ (+37410) 23 25 95, էլ. փոստ՝ info@zangak.am
Էլ. կայքեր՝ www.zangak.am, www.book.am, www.dasagirq.am

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

6

ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿԱՆՈՆՆԵՐ

8

ՔԵՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԱՌԱՆՋՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

26

ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ

32

Օսմաներենը՝ արաբատառ թուրքերենը, եղել է Օսմանյան կայսրության գրագրության պաշտոնական լեզուն: Դարերի ընթացքում թուրքերեն լեզուն գտնվելով արաբերենի և պարսկերենի ազդեցության տակ՝ փոխառել է մեծ թվով բառեր և քերականական կանոններ: Բնական է, որ այս հանգամանքը բարդացրել էր թուրքերենի հնչյունաբանությունն ու բառերի ուղղագրությունը:

19-րդ դարի վերջերին և 20-րդ դարի սկզբներին թուրք լեզվաբանները պայքար են մղել մաքրագործելու օսմաներենը օտար բառերից, բայց այն չի հաջողվել: Միայն 1923 թ. հանրապետական Թուրքիայի հռչակումից հետո որոշակի պայմաններ ստեղծվեցին իրագործելու «լեզվական հեղափոխությունը» (dil devrimi):

Թուրքերեն լեզվի (օսմաներենի) բարենորոգումը իրականացվեց հանրապետական Թուրքիայի հիմնադիր Մուստաֆա Բենալ Աթաթյուրքի նախաձեռնությամբ. նախ ընդունվեց թուրքերեն լեզվի (Türkçe) նոր՝ լատինատառ այբուբենը 1928 թ., իսկ արդեն 1929 թ. սկսած դպրոցներում սկսվեց նոր լատինատառ թուրքերենի ուսուցումը:

Լեզվական բարենորոգումների շրջանակներում 1932 թ. կրկին Բենալ Աթաթյուրքի նախաձեռնությամբ ստեղծվեց «Թուրքական լեզվաբանական ընկերությունը» (Türk Dil Kurumu), որի հիմնական նպատակն էր մաքրագործել թուրքերենը օտար բառերից, հատկապես արաբերենից ու պարսկերենից, և թուրքերեն լեզվի հիման վրա ստեղծել նոր բառեր: Ստորև ներկայացնում ենք մի քանի օրինակներ:

Արաբերեն mektep (դպրոց) բառի փոխարեն սկսեց օգտագործվել okul բառը, muallim (ուսուցիչ) բառի փոխարեն՝ öğretmen, talebe (աշակերտ) բառի փոխարեն՝ öğrenci, şems (արև) բառի փոխարեն՝ güneş, netice (եզրակացություն) բառի փոխարեն՝ sonuç, պարսկերեն abter (աստղ) բառի փոխարեն՝ yıldız, cihan (աշխարհ) բառի փոխարեն՝ dünya և այլն: Այսպիսով պարզեցվեց լեզվի հնչյունաբանությունը, ուղղագրությունն ու քերականությունը:

Հարկ է նշել, որ հայ լեզվաբանները կարևոր դեր են խաղացել թուրքերեն լեզվի բարենորոգման գործում: Օրինակ, մեծ ներդրում է ունեցել թուրքերեն լեզվի բարենորոգման հարցում Հակոբ Մարդայանը, ով ընդունել էր Դիլաչար ազգանունը (թուրքերեն՝ dilaçar լեզու բացող, լեզվաբան):

Բնականաբար, անցած տարիների ընթացքում թուրք մտավորականությունը զգալի աշխատանք կատարեց անցյալի օսմաներեն գեղարվեստական գրականությունն ու պատմագիտական երկերը լատինատառ թուրքերենի փոխադրելու և հրատարակելու գործում: Այնուհանդերձ գրապահոցներում դեռևս մնացել են օսմաներեն չվերծանված հարյուր հազարավոր նյութեր: Դրանց շարքին պետք է ավելացնել նաև Թուրքիայի և աշխարհի տարբեր երկրների արխիվներում պահվող օսմաներեն հրատարակված և ձեռագիր վիճակում զանազան բնույթի նյութերն ու փաստաթղթերը:

Սույն ձեռնարկում ներկայացված են օսմաներեն լեզվի ընթերցանության կանոնները, քերականական որոշ տեղեկություններ և տեքստեր:

ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹՅԱՆ
ԿԱՆՈՆՆԵՐ

CONFIDENTIAL - INTERNAL USE ONLY

Item No.	Description	Quantity	Unit Price	Total Price	Remarks
1					
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8					
9					
10					
11					
12					
13					
14					
15					
16					
17					
18					
19					
20					
21					
22					
23					
24					
25					
26					
27					
28					
29					
30					
31					
32					
33					
34					
35					
36					
37					
38					
39					
40					
41					
42					
43					
44					
45					
46					
47					
48					
49					
50					
51					
52					
53					
54					
55					
56					
57					
58					
59					
60					
61					
62					
63					
64					
65					
66					
67					
68					
69					
70					
71					
72					
73					
74					
75					
76					
77					
78					
79					
80					
81					
82					
83					
84					
85					
86					
87					
88					
89					
90					
91					
92					
93					
94					
95					
96					
97					
98					
99					
100					

ՕՍՄԱՆԵՐԵՆ ԱՐԱԲԱՏԱՌ ԱՅՐՈՒԲԵՆ

Բառա- վերջում	Բառա- միջում	Բառա- սկզբում	Առանձին	Թուրքերենում	Տառերի անվանումը
ا	ا	ا	ا	a, ı, e, i	էյիֆ
ب	ب	ب	ب	b	բե
پ	پ	پ	پ	p	փե
ت	ت	ت	ت	t	թե
ث	ث	ث	ث	s	սե
ج	ج	ج	ج	c	ջիմ
چ	چ	چ	چ	ç	չիմ
ح	ح	ح	ح	h	հա
خ	خ	خ	خ	h	խը
د	د	د	د	d	դալ
ذ	ذ	ذ	ذ	z	զեյ
ر	ر	ر	ر	r	րե
ز	ز	ز	ز	z	զե
ژ	ژ	ژ	ژ	j	ժե
س	س	س	س	s	սին
ش	ش	ش	ش	ş	շին
ص	ص	ص	ص	s	սաթ
ض	ض	ض	ض	z, d	դաթ
ط	ط	ط	ط	t, d	դը, թը
ظ	ظ	ظ	ظ	z	զը
ع	ع	ع	ع	a, ı, i, (o)	այն
غ	غ	غ	غ	g, ğ	դայն
ف	ف	ف	ف	f	ֆե
ق	ق	ق	ق	k	քաֆ
ك	ك	ك	ك	k, g, ğ, n, y, v	քյաֆ
ل	ل	ل	ل	l	լամ
م	م	م	م	m	միմ
ن	ن	ن	ن	n	նուն
و	و	و	و	o, ö, u, ü, v	վալ
ه	ه	ه	ه	a, e, h	հե
ی	ی	ی	ی	ı, i, y	յե

Կցվող տառերը բառասկզբում, բառամիջում, բառավերջում և առանձին վերցված ունեն տարբեր գրելաձև:

Օսմաներենի համար օգտագործվել է արաբական այբուբենը, սակայն Յ(ծե) Վ(չիմ) Վ (փե) հավելյալ տառերով: Վերջիններս հանդիպում են միայն թուրքերեն և պարսկերեն բառերում: Այսպիսով, օսմաներենի այբուբենը բաղկացած է 31 տառից, որոնք գրվում են աջից դեպի ձախ, այսինքն ժամանակակից թուրքերենին ճիշտ հակառակ:

ՄՈՒՆՖԱՍԸԼ (ԱՆԿՅԵԼԻ) ՏԱՌԵՐ

Օսմաներենում որոշ տառեր միայն աջից են միանում, այսինքն իրենց նախորդող տառին են կցվում, իսկ իրենց հաջորդող տառից անջատ են գրվում: Միայն մեկ կողմից կցվող տառերը կոչվում են մունֆասըլ (անկցելի, անջատվող) տառեր:

Դրանք են՝ و، ز، ر، ذ، د، ا:

Միայն մունֆասըլ տառերից բաղկացած բառերի օրինակներ՝
[zer] زر، [revâ] روا، [dûr] دور، [ârzû] آرزو

جزیره [cezîre]، کری [kerî]، پد ر [peder]، جام [câm] .

Վերոնշյալ բառերում առկա و، ز، ر، ذ، د، ا տառերն իրենց նախորդող տառին միացած են, իսկ հաջորդող տառին՝ ոչ: օ (հե) տառը պատկանում է և կցելի, և անկցելի տառերին:

ՄՈՒԹԹԱՍԸԼ (ԿՅԵԼԻ) ՏԱՌԵՐ

Երկու կողմից, այսինքն և աջից, և ձախից կցվող տառերը կոչվում են մութթասըլ (կցելի, միացվող) տառեր, որոնք و، ز، ر، ذ، د، ا տառերից զատ մնացած բոլոր տառերն են:

ԻՄԼՅԱ (ՈՒՂՂԱԳՐԱԿԱՆ) ՏԱՌԵՐ

Հատուկ լինելով միայն օսմաներեն բառերին՝ օ (հե) ، ي (յե) ، و (վալ) ، ا (էլիֆ) տառերը ունեն հարեքեի (ձայնանիշ) գործառույթ:

Իմյա (ուղղագրական) տառերին ժամանակակից թուրքերենում համապատասխանում են հետևյալ ձայնավորները.

- a, e, i, ı ا
- o, ö, u, ü و
- i, ı ي
- a, e օ

Օսմաներենում օգտագործվող արաբերեն, պարսկերեն և թուրքերեն բառերում, երբ էլիֆը գտնվում է բառասկզբում, հիմնա-

կանում արտասանության չորս տարբերակ է ունենում՝ a, e, i, ı: Երբեմն՝ որպես բացառություն, o և u է արտասանվում:

Օրինակ՝

اردو [ordu], اصول [usûl], امور [umûr].

Բառառամիջում և բառավերջում էլիֆն a է արտասանվում: Ուղղագրական տառերից o (he)-ն անկցելի տառերի նման իրեն հաջորդող տառին չի միանում:

Օրինակ՝

سایه لر [sâyeler], سرمایه لر [ser-mâyeler].

ԱՅՆ (Ը) ՏԱՌԸ

Արաբերեն կոկորդային բաղաձայն արտահայտող այս տառը հատուկ է միայն արաբերեն բառերին և երբևէ չի հանդիպում թուրքերեն, պարսկերեն կամ այլ օտար բառերում: Տառադարձության մեջ արտահայտվում է ապաթարցով (') կամ a, i, ı, (o) ձայնավորներով:

ت، پ، ب

տառերով վարժություններ

بر بد بیز پر تر باب تره اب بتر باتر باتي برد بربر برات
برابر بابي ببر ترزي پرده پیر پرواز ثابت تاتي پدر دورت بابا .

ك، س، ف

տառերով վարժություններ

ذکر ذكي کاتب سار ساز فس کاف فاني ترك کتاب روس بوسه
فکر سوس اغاده سبب دست کافي -فارس سوز سن سوٹ برکت
تکرار سس سراي

ج ، ل ، ن

տառերով վարժություններ

فنا ، سنه ، نار ، ديل ، يول ، جان ، باجي ، رنك ، نازلي ، بلبل ، بلد ، سال ،
فيل ، والي ، زيان ، برنجي ، تجارت ، جادي ، زيتون ، استانبول .

ش ، ج ، ط

տառերով վարժություններ

بوش ، بش ، طوب ، طاس ، پاشا ، شن ، حال ، حر ، حاج ، بلوط ، طاش ، حساب ،
شاگرد ، طلبه ، يورطي ، سلطان ، شيشه ، شريف ، پشين ، شالوار ، ديش ، حسرت ،
حاجي ، بحر .

ع ، چ ، ق

տառերով վարժություններ

قوش ، قرال ، عشق ، عشيرت ، چيت ، چيچك ، فقر ، قوزو ، قاچ ، عسكر ، معنا
معلوم ، قارشي ، قار ، قاشيق ، قاش ، عجله ، قناعت ، معرفت ، قاپي ، عربي ، دقيق ،
باغچه ، جام ، چاير .

ص ، م ، ظ

տառերով վարժություններ

صفر ، صمان ، فصل ، روم ، مال ، نام ، ظرف ، ظلم ، صباح ، محصوص ، فرمان ،
مراق ، دومان ، نصل ، نصف ، صياح ، ظفر ، نظام ، ناموس ، منفصل ، متصل .

خ ، ه ، ض ، غ

տառերով վարժություններ

خام ، خالي ، صاغر ، هجه ، هديه ، هزاز ، بياض ، ضرر ، ضبط ، بهار ، مهر ،
حبر ، خفيف ، هجرت ، طغرا ، صاغر ، بوغجه ، غازي ، طاغ ، صاغ ، همايون ،
شاهد ، اضافت ، بخداي ، مهم .

ՁԱՅՆԱՆԻՇՆԵՐ

ՀԱՐԵՔԵ

Օսմաներենում հինգ ձայնանիշ կա: Հարեքեն, փաստորեն, կատարում է իմյա (ուղղագրական) տառերի գործառույթ, այսինքն գրության ժամանակ չդրսևորվող տառերի արտասանությունն է ապահովում:

Օսմաներենում հարեքեն նրեք ձևով է արտահայտվում՝ իուսթուն, էսրե և էթթյու:

ԻՈՒՍԹ-ՅՈՒՆ

Իուսթունը տառերի վրա դրվող այս նշանն է՝

Այն արտահայտում է a և e ձայնավորները:

Օրինակ (a) արտասանվող

իուսթունի համար՝

. [hasret] حَسْرَتٌ, [hamd] حَمْدٌ, [hak] حَاكٌ

Օրինակ e արտասանվող իուսթունի համար՝

. [merd] مَرْدٌ, [mekteb] مَكْتَبٌ, [ders] دَرَسٌ

ԷՍՐԵ

Էսրեն տառերի տակ դրվող այս նշանն է՝

Ուղղագրական տառերից Կ (յե)-ի նման համարժեք է i և ı ձայնավորներին:

Օրինակ i կարդացվող էսրեի համար՝

جنس [cins]، بر [bir]، بز [biz]، شاکرد [şâkird]، کبر [kibr] .
Օրինակ 1 կարդացվող էսրեի համար՝
قِرْق [kırk]، قِرْمِزِي [kırmızı]، خِرْسِيز [hırsız]

ԷՈԹՐՅՈՒ

Էթթյուն տառերի վրա դրվող և փոքրիկ վավի նմանվող այս նշանն է՝

Այն ուղղագրական օ (վավ) տառի նման արտաբերման չորս տարբերակ ունի, որոնց ժամանակակից թուրքերենում համապատասխանում են օ, ö, u, ü հնչյունները:

Օրինակ օ կարդացվող էթթյուի համար՝

لَقْمَه [lokma]، قُيُون [koyun]، حُقَه [hokka] .

Օրինակ ö կարդացվող էթթյուի համար՝

شُهْرَت [şöhret]، كُومُور [kömür]، عُرْف [örf] .

Օրինակ u կարդացվող էթթյուի համար՝

قُلَه [kulle]، قُمَاش [kumâş]، حُب [hubb] .

Օրինակ ü կարդացվող էթթյուի համար՝

جُنْبُش [cünbüş]، جُمْلَه [cümle]، سُنْبُل [sünbül]، بُبُل [bülbül] .

ՋԵՉՄ

Ջեզմ է կոչվում տառի վրա դրվող հետևյալ նշանը՝

Այն ցույց է տալիս ձայնավորի բացակայությունը համապատասխան բաղաձայնից հետո:

Օրինակ՝

حَسْرَت [hasret]، مَكْتَب [mekteb]، بَشَقَه [başka] .

Իմյա (ուղղագրական) տառերի վրա ջեզմ նշանը չի դրվում, քանի որ այդ տառերը, ինչպես վերը նշվեց, հարեքեի իմաստ ունեն:

Վարժություն 1. Տեղադրե՛ք ձայնանիշները ստորև գրված բառերի վրա:

قنديل، نشان، سرسم، فرمان، بشقه، هجرت، هندستان، سنجاق، باغچه، سرکه، مرکز، برکت، مکتوب، قناعت سلطان، قنطار، طغرا، طلبه.

Վարժություն 2. Միացրե՛ք ստորև գրված բառերի անջատ գրված տառերը:

لكوت، يول، داه، نه ايت، ارق اداش، يازي، قوش، سي ااه، سفيل، مقبل، ج سارت، يارين، صن ف، دن ي، ا، ظفر، باغچه، سن جاق.

ԹԵՇԴԻԴ

Տառի վրա դրվող այս նշանն է՝:

Այն չի դրվում էլիֆի, համզեի, ինչպես նաև բառերի սկզբնատառերի վրա:

Թեշդիդը դրվում է արաբերենից փոխառյալ բառերում կրկնակ բաղաձայնների վրա:

Օրինակ՝

قتت [killet], رد [redd], حق [hakk], شنتت [šiddet].

Թուրքերեն բառերում թեշդիդը ընդհանրապես չի կիրառվում, իսկ կրկնակ բաղաձայնները գրվում են երկու տառով:

Օրինակ՝

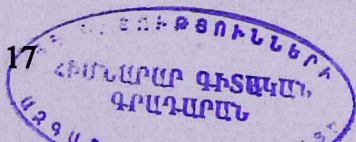
اللي [elli], باللي [belli], پولي [pullu], صالانمق [sállanmak].

قوللانمق [kullânmak].

ՄԵԴ

Մեդ ձայնանիշը այս նշանն է՝

Թուրքերեն և պարսկերեն բառերում այն դրվում է միայն բառասկզբի էլիֆի վրա, իսկ արաբերեն բառերում կարող է դրվել ոչ միայն բարասկզբում, այլև բառամիջում գտնվող էլիֆի վրա:

Մեզ կրող էլիֆը նշանակում է երկու էլիֆ և թուրքերեն բառերում էլիֆի թույլ ձայնը կոշտացնելու համար է կիրառվում:

Թուրքերեն բառերի օրինակ՝

آت [â:t], آل [âl], ألمق [âlmak], أو [âv], آق [âk].

Արաբերեն բառերի օրինակ՝

انشآت [inşâât], اجرآت [icrâât].

ԹԵՆՎԻՆ

Թենվինը դրվում է միայն արաբերեն բառերի վերջում գտնվող
• (հն), ' (էլիֆ) տառերի վրա: Թենվին կրող բառերի վերջում -en է կարդացվում: -en մասնիկն օսմաներենում հանդիսանում է մակ-բայակերտ վերջածանց:

Օրինակ՝

ثانيا [sâniyen], ثالثا [sâlisen], رسماً [resmen], بعضاً [ba'-zân].

ՄԻԱՅՆ ԱՐԱԲԵՐԵՆԻՆ ՀԱՏՈՒԿ ՏԱՌԵՐ

ع، ظ، ض، ذ، ح، ث

տառերը միայն արաբերեն բառերին են հատուկ և թուրքերեն ու պարսկերեն բառերում երբևէ չեն հանդիպում: Հետևաբար, եթե որևէ բառում հանդիպում է այս վեց տառերից մեկը, ուրեմն այդ բառն արաբերեն է:

ث

տառով օրինակ՝

ثابت [sâbit], ثاني [sânî], ثالث [sâlis], ثروت [servet],

ثقیل [sefil].

ح

տառով օրինակ՝

حرارة [harâret], حاضر [hâzır], حجر [hacer], حديقة

[hadîka].

ذ

տառով օրինակ՝

ذات [zât], ذكي [zekî], ذخيره [zahîre], ذراع [zirâ']

ض

տառով օրինակ՝

ضرر [zarar], ضعيف [zaîf].

ض

տառն արտասանության երկու տարբերակ ունի՝ z և d: Անհրաժեշտ է հիշել, որ d արտասանվող շատ բառեր չկան: Դրանցից ամենահաճախ հանդիպողներն են.

ضرب [darb], قاضي [kadî], ضاحك [dâhik].

ظ

տառով օրինակ՝

ظرف [zarf], ظفر [zafer], ظلمت [zulmet],

محفظه [mahfeza].

ع
տառով օրինակ՝

عجله [acele]، عربي [arabî]، معرفت [ma'rifet]، عادت [âdet] .

ԷԼԻՖ ԵՎ ՀԵՄՁԵ

Ձայնանիշը, որը դրվում է էլիֆի, յե-ի և վավ-ի վրա՝ ء، و، ى، ۛ، ۛ، ۛ، ۛ, ցույց տալու համար, որ այդ տառերը հանդես են գալիս որպես ձայնավոր, կոչվում է հեմզե:

Օրինակ՝

هيئت [hey'et]، مؤلف [müellif]، دائره [dâire]، دائما [dâimâ] .
Ի տարբերություն արաբերենի՝ օսմաներենում բառավերջում հեմզեն չի գրվում:

Օրինակ՝

بنا [binâ]، اجرا [icrâ]، انشاء [inşâ]، ابتدا [ibtidâ]¹ .

ՄԱՔՍՈՒՐԵ ԷԼԻՖ

Արաբերեն բառերի վերջում a ձայնավորը արտահայտելու համար էլիֆի փոխարեն գործածվում է ى (յե) տառը: Այն կոչվում է մաքսուրե էլիֆ:

Օրինակ՝

عيسى [Îsâ]، فتوى [fetvâ]، معنى [ma'nâ]، دعوى [da'vâ]،
بشرى [beşara]، مصطفى [Mustafa] .

¹ Կրթական հաստատության հիմնադրում:

տառը հանդիպում է երեք լեզուների (արաբերեն, պարսկերեն, օսմաներեն) բառերում, միայն թուրքերեն որոշ բառերում կարող է կարդացվել ո-ի նման:

Այս տառը կոչվում է «խուլ քյաֆ», որի վրա դնում են երեք կետ մյուս քյաֆերից տարբերելու համար:

Բացի ن (նուն) տառից ո բաղաձայնը կարող է արտահայտվել նաև ك (քյաֆ) տառի միջոցով, որի վրա նման դեպքերում երեք կետ են դնում:

Օրինակ՝

. [çân] چاڭ، [deniz] دڭز، [yalnız] يالڭز

Գոյականների սեռական հոլովի (-ن / -نن) վերջածանցը չի գրվում ن (նուն) տառով, այլ «խուլ քյաֆով»:

“խուլ քյաֆով” գրվում են սեռական հոլովի վերջածանցը, ստացական դերանվան, ինչպես նաև բայերի երկրորդ դեմքի եզակի և հոգնակի թվերի վերջածանցները:

Օրինակ՝

[kâpının ânâhtârı] قاپينڭ اناحتاري

[senin yâzin] سناڭ يازڭ

[sizin yâziniz] سزڭ يازيڭز

[geldiniz] گلدنڭ، [geldin] گلدنڭ

[gelmişsiniz] گلمشسڭز، [gelmişsin] گلمشسڭ

(ي) ل ن (ك)

Թուրքերեն որոշ բառերում քյաֆը y, ինչպես նաև ğ հնչյունն է արտահայտում:

Այս քյաֆը կոչվում է «յե-քյաֆ»: Այլ քյաֆերից տարբերելու համար նրա վերևում պոչիկին զուգահեռ զծիկ է դրվում՝ ک:

«Յե քյաֆով» գրվող շատ բառեր չկան: Դրանցից առավել հաճախ հանդիպողներն են.

[heybe] هگبه, [bey] بك.

[değnek] دگنك, [değirmen] دگرمين, [değil] دگل,
[ciğer] جگر, [diğer] دگر, [düğün] دوگون, [değmek] دگمك.

Որոշ թուրքերեն բառերում ك (քյաֆ) տառը արտահայտում է v բաղաձայնը: Այս քյաֆը կոչվում է «վավ քյաֆ»: Գրությանը այն չի տարբերվում ك (քյաֆ) տառից:

Օրինակ՝

[güvec] كوكج, [güvercin] كوكرجين.

(اي) և (او)

«էիֆ-վավ» (او) տառերի կապակցությունը բառասկզբում հիմնականում արտահայտում են ժամանակակից թուրքերենի [o], [ö], [u], [ü] հնչյունները:

Օրինակ՝

[otuz] اوتموز, [okumak] اوقومق,
[örnek] اورنك, [öpmek] اوپمك,
[uzun] اوزون, [uzak] اوزاق,
[üzüm] اوچ, [üç] اوزوم.

Ժամանակակից թուրքերենի [i] և [ı] հնչյունները արտահայտում են «էիֆ-յե» (اي) տառերի կապակցությունը բառասկզբում:

Օրինակ՝

[İran] ايكي, [iki] ايران,
[ıslak] ايليجه, [ılica] ايصلاق.

ԱՐԱԲԵՐԵՆ ԼԵԶՎԻ
«ԱՐԵՎԱՅԻՆ» ԵՎ «ԼՈՒՍՆԱՅԻՆ» ՏԱՌԵՐԸ

Արաբերենում տառերը (բացի Էիֆից) բաժանվում են երկու խմբի՝ «արևային» և «լուսնային»:

ԱՐԵՎԱՅԻՆ ՏԱՌԵՐ

Արաբերենում –el որոշիչ հոդի 1 բաղաձայնը ت، ث، د، ذ، ر، ز، ن، ل، ط، ظ، ض، ص، ش، س، քաղաձայններից առաջ ենթարկվում է առնմանության: Գրի մեջ դա արտահայտվում է թեշդիդի միջոցով:

Օրինակ՝

[as – selâm] السلام

[aş – şams] الشمس

Այդ բաղաձայնները արաբական քերականության մեջ հայտնի են որպես «արևային տառեր»:

ԼՈՒՍՆԱՅԻՆ ՏԱՌԵՐ

Լուսնային տառերը հետևյալն են՝ ي، ج، خ، ع، غ، ف، ق، ك، م، ب، ه، و،

Այս տառերով սկսվող արաբերեն բառերից առաջ դրվող որոշիչ հոդի 1 բաղաձայնը առնմանության չի ենթարկվում:

Օրինակ՝

[âl – kitâb] الكتاب

[âl – kamer] القمر

ԷՓՉԵԹ ՀԱՇԻՎ

Օսմաներենում տառերն ունեն թվային արժեք: Տառերի թվային արժեքի օգտագործումով կատարված հաշվումները կոչվում են Էփչեթ հաշիվ:

Տառերի թվային արժեքները հետևյալն են.

1 ا 2 ب 3 ت 4 ث 5 ج 6 ح 7 خ 8 د 9 ذ 10 ر 11 ز 12 7 13 و 14 ه 15 ي 16 ك 17 م 18 ن 19 ل 20 ط 21 ظ 22 ض 23 ص 24 ش 25 س 26 ع 27 غ 28 ف 29 ق 30 ك 31 م 32 ي 33 ه 34 و 35 ز 36 7 37 7 38 7 39 7 40 7 41 7 42 7 43 7 44 7 45 7 46 7 47 7 48 7 49 7 50 7 51 7 52 7 53 7 54 7 55 7 56 7 57 7 58 7 59 7 60 7

60 س

11 2 400 500 3 3 8 600 4 700 200 7 7 30
 60
 300 30 90 800 9 900 70 1000 80 100 20 30
 40 50
 5 6 10

Որևէ իրադարձության տարեթիվը էփչեթ հաշվով արտահայտելու համար հաճախ գրվում է մեկ կամ երկու տողից բաղկացած ոտանավոր կամ նախադասություն: Այդ նախադասության տառերի թվային արժեքի գումարը համապատասխանում է տվյալ տարեթվին:

Օրինակ՝

(آلدي حصار واني سليمان شاهمز)

10 30 4 10 8 90 1 200 6 50 10
 30 4 10 8 90 1 200 6 50 10
 60 30 10 40 1 300 5 40 7
 =7
 955

Այստեղ տառերի թվային արժեքը 955 է: Այսինքն, սուլթան Սուլեյմանը (շահ) նվաճել է Վանը հիջրայի 955 թվականին (1548):

(بنای خسروانه)

Այս նախադասության տառերի թվային արժեքը 985 է: Այսինքն, Հուսրև փաշան կառուցել է այս շենքերը հիջրայի 985 թվականին (1577-78): Հարկ է նշել նաև, որ մի շարք բառեր, ինչպես նաև արաբական ամսանունները գրվում են կրճատ՝ սկզբի մեկ կամ երկու տառերով:

Օրինակ՝

Մուհարեմի փոխարեն գրվում է Թ:

Միմ տառը գրքի վերջում նշանակում է վերջ ٔم:

Արշավանք [sefer] փոխարեն գրվում է Բ: Բերիյուլեվելի

Բերիյուլեվելի

[rebî-ül-evvel] ربيع الاول

փոխարեն՝ Բ:

Բերիյուլահիրի

[rebî -ül-âhir] ربيع الآخر

Ջեմազիյեվվելի	[cemâzi-yel-evvel] جمادي الاول
փոխարեն՝ جا:	
Ջեմազիյելահիրի	[cemâzi-yel-âhir] جمادي الآخره
փոխարեն՝ ج:	
Ռեջեփի	[receb] رجب
փոխարեն՝ ب:	
Շաբանի	[ša'bân] شعبان
փոխարեն՝ ش:	
Ռամազանի	[ramazân] رمضان
փոխարեն՝ ن:	
Շևվալի	[ševvâl] شوال
փոխարեն՝ ل:	
Ջիլքադեի	[zi-l-ka'de] ذي القعدة
փոխարեն՝ ذ:	
Ջիլիհիջջեի	[zi-l-hicce] ذي الحجه
Փոխարեն՝ ذ:	

**ՔԵՐԱԿԱՆԱԿԱՆ
ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ**

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

ԹՎԻ ԿԱՐԳԸ ԹՈՒՐՔԵՐԵՆՈՒՄ ԵՎ ՊԱՐՍԿԵՐԵՆՈՒՄ

Թուրքերենին հասուկ է երկու թիվ՝ եզակի (müfret, tekil) և հոգնակի (cemi, çoğul): Եզակի թվով դրված որևէ գոյականի հոգնակին կազմելու համար թուրքերենի օրենքների համաձայն անվան վերջում ավելանում է -lar/ -ler հոգնակերտ վերջածանցը՝ لار:

Օսմաներենում պարսկերենից և արաբերենից փոխառյալ անունների հոգնակի թիվը ընդհանրապես կազմվում է թուրքերենի օրենքների համաձայն:

Պարսկերեն օրինակ՝

[pederler] پدرلر – [peder] پدر

[şâgirdler] شاگردلر – [şâgird] شاگرد

Արաբերեն օրինակ՝

[dersler] درسلر – [ders] درس

[kalemler] قلملر – [kalem] قلم

Հարկ է, սակայն, նշել, որ պարսկերենից և արաբերենից փոխառյալ գոյականների հոգնակին հաճախ կազմվում է այդ լեզուների օրենքների համաձայն:

ԹՎԻ ԿԱՐԳԸ ՊԱՐՍԿԵՐԵՆՈՒՄ

Պարսկերենում գոյականի հոգնակի թիվը կազմվում է -ha և -an վերջածանցների միջոցով:

-ha վերջածանցով կազմվում է և անշունչ, և շնչավոր գոյականների հոգնակին:

Օրինակ՝

[bâğhâ] باغها – [bâğ] باغ

[hânehâ] خانهها – [hâne] خانه

-an վերջածանցով կազմվում է միայն շնչավոր գոյականների հոգնակի թիվը:

پدر [peder] – پدران [pederân]
مادر [mâder] – مادران [mâderân]

ԹՎԻ ԿԱՐԳԸ ԱՐԱՔԵՐԵՆՈՒՄ

Արաքերենում գոյականն ունի երեք թիվ՝ եզակի, երկակի և հոգնակի:

Երկակի թիվը նշանակում է երկու առարկա, այսինքն այն ցույց է տալիս նույն տեսակի երկու առարկայի առկայություն: Երկակի թիվը կազմվում է եզակի թվի վրա –eyn (ین) վերջածանցի ավելացումով:

Օրինակ՝

طرف [taraf] – طرفین [tarafeyn]
مأمور [me'mûr] – مأمورین [me'mûreyn]

Արաքերենում կա հոգնակի թվի կազմության երկու՝ կանոնավոր և անկանոն տարբերակ:

1) ա. Արական սեռի անունների հոգնակի թիվը կազմվում է եզակի թվով դրված արական սեռի կանոնավոր անվան վերջում –in (ین), երբեմն էլ –un (ون) վերջածանցների կցումով:

Օրինակ՝

معلم [muallem] – معلمین [muallemin]
انقلابی [inkilâbi] – انقلابیون [inkilâbiyun]

բ. Իզական սեռի անունների հոգնակի թիվը կազմվում է եզակի թվի իզական սեռի կանոնավոր գոյականի վերջում –ât (ات) և –cât (جات) վերջածանցների կցումով:

Օրինակ՝

کلمه [kelime] – کلمات [kelimât]
قلعه [kal'a] – قلعات [kalecât]

2) Անկանոն հոգնակի թվի կազմության ժամանակ փոփոխվում է եզակի թվով դրված անվան էությունը և ձևը: Անկանոն հոգնակին

կազմվում է ինչպես արական, այնպես էլ իգական սեռի գոյականների եզակի թվից՝ եզակի թվի ձևի անկանոն փոփոխությամբ:

Օրինակ՝

[hurûf] حروف – [harf] حرف
[esbâb] اسباب – [sebeb] سبب
[tedâbîr] تدابير – [tedbîr] تدبير
[ruhbân] رهاب – [râhib] راهب

ԻԶԱՖԵԹ

Իզաֆեթը երկու անունների կապակցությունն է, որոնց միջև առկա է պատկանելության հարաբերություն: Ըստ այդմ անուններից մեկը հատկացուցչի, իսկ մյուսը հատկացյալի շարահյուսական պաշտոն է կատարում:

Օսմաներենում կա երեք տիպի իզաֆեթ, որը պայմանավորված է թուրքերեն, պարսկերեն և արաբերեն լեզվաշերտերի առկայությամբ:

Թուրքերենում իզաֆեթի (գոյականների կապակցության) կազմության ժամանակ հատկացուցիչը դրվում է հատկացյալից առաջ:

Օրինակ՝

[âğâcın dâli] آغاجك دالي
[vişne âğâcı] ویشنه آغاجي

ՊԱՐՍԿԵՐԵՆ ՓՈԽԱՌՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Պարսկերեն փոխառություններում իզաֆեթի կազմության ժամանակ սկզբում միշտ դրվում է հատկացյալը, որն արտասանվում է էսրեյով (բառի վերջում ավելացվող -i պատկանելության վերջածանցով), ապա հատկացուցիչը:

Օրինակ՝

[reng-i gül] رنگ گل
[âb-i hayât] آب حیات

[sâhib-i hâne]² صاحب خانه

[râh – i istikamet] راه استقامت

³[nây-i şeker] ناي شکر

Եթե իզաֆերի կազմության ժամանակ հատկացյալ գոյականի վերջին տառը իմյա ى (յե) և ۰ (հե) տառերն են, ապա էրեն կարդալու համար համզն է ավելացվում:

Օրինակ՝

[bûse – i mâder] بوسه مادر

[vâlî- i vilâyet]⁴ والى ولايت

Եթե հատկացյալ գոյականի վերջին տառը իմյա (ուղղագրական) տառերից ۱ և ۰ տառերն են, ապա էրեն կարդալու համար ավելացվում է ى:

Օրինակ՝

[hudâ-i hâne] خدای خانه

⁵[bû-i sünbül] بوی سنبل

ԱՐԱԲԵՐԵՆ ՓՈԽԱՌՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Արաբերեն փոխառություններում հատկացյալը նախորդում է հատկացուցչին, և հատկացուցչից առաջ դրվում է արաբերենի –el (ال) որոշիչ հոդը: Հատկացյալի վրա դրվում է էոթրյու, որի ազդեցությամբ որոշյալ հոդը արտասանվում է [ül]:

Օրինակ՝

[dâr-ül fûnûn] دار الفنون

[hâtime-ül kitâb]⁶ خاتمه الكتاب

² Թուրքերենում՝ gül rengi, hayat suyu, ev sahibi:

³ Թուրքերենում՝ doğruluk yolu, şeker kamışı:

⁴ Թուրքերենում՝ annenin öpüsü, vilayet valisi:

⁵ Թուրքերենում՝ ev sahibi, sünbül kokusu:

⁶ Թուրքերենում՝ üniversite, kitabın sonu:

ԱՆԹԵՐՅԱՐԱՆ

Handwritten text at the top of the page, possibly a title or header.

First main paragraph of handwritten text.

Second main paragraph of handwritten text.

- Handwritten list of items or names.
- Handwritten list of items or names.
- Handwritten list of items or names.
- Handwritten list of items or names.
- Handwritten list of items or names.
- Handwritten list of items or names.
- Handwritten list of items or names.
- Handwritten list of items or names.
- Handwritten list of items or names.
- Handwritten list of items or names.

ایشیدیورم که: کونش پک کوزل ... چای کنارنده صویک اوزرینه طوغری
صارقان چیچکلرک منظره سی پک لطیف ایمش ... نازک نازک اوتن قوشلرک ..
هوایی بوجکلرک اوچوشی کورلمیه جک شیلردن ایمش!
ایشیدیورم که: کیجه لری کوی یوزنده کیزلی ایشقلر کورینیرمش ...
دالغه لری کبی حزین اولان دگز ایچنده دخی پیاض یلکنلی کمیلر آقوب
کیدرلرمش!

ایشیدیورم که چیچکلرک: رنکلری رایحه لرنندن لطافتجه دهها بالا ایمش .
دره لر .. طاغر .. چایر لر .. صولر .. اورمانلر خصوصیه قجر زمانلری او
قدر لطیف .. او قدر شیرین ایملر که بو قدر عظمت و احتشامه قارشلی
انسان زانوزده زمین حیرت اولمق لازم کلیرمش.
لکن نه او کورلتیسنی ایستمکدی اولدیغم دگزی ... نه چیچکلرک رنگینی نه
کوی یوزینی .. نه کونشی .. نه اورمانلری .. نه او کوزل میوه لری .. نه
قوشلری نه آیدینلغی کوره مدیکمدن طولایی متأسف دکلم. خیر اللهم .. خیر!
شو فانی عالمک لطافتن هیچ بر یسنی آرزوایتتم الاهیهات!
آناجغمی کوره یدم!

ՀՈՐ ԲԱՌԵՐ

կույր [âmâ] اعمی
վիշտ [tehassür] تحسر
հաճելի [lâtîf] لطیف
քնքուշ [nâzik] نازک
ծճու, որդ, բզեզ [böcek] بوجک
օդային [hevâî] هوای
մելամաղճոտ, տխուր [hâzîn] حزین
բուրմունք, հոտ [râyiha] رایحه
զեղեցկություն [letâfet] لطافت

բարձր, վսեմ [balâ] بالا
այգ, արշալույս [fecir] فجر
պերճանք [âzamet] عظمت
շքեղություն [ihtisâm] احتشام
ծնկաչոք [zanuzede] زانوزده
գետին [zemin] زمین
զարմանք [hayret] حیرت
ցավող, վշտացող [müttessif] متأسف
անցավոր, անկայուն [fânî] فانی
աշխարհ, տիեզերք [âlem] عالم
ալլահի [illâ] الا
ալահ, ափսոս [heyhat] هیهات

Լսել եմ, որ արևը շատ հմայիչ է...գետափին, ջրի վրա կախված ծաղիկների տեսարանը արտակարգ գեղեցիկ է...:

Օղային միջատների և համաչափ ծվլոցներով թռչող թռչունների թռիչքները չտեսնված բաներից են:

Լսել եմ, որ գիշերները երկնքում թաքնված լույսեր են երևում... իր ալիքների նման մելամաղձոտ ծովում սպիտակ առագաստանավերը սահում են ու գնում...:

Ասում են, որ ծաղիկների գույները իրենց բուրմունքից առավել ուշագրավ են...: Հովիտները, լեռները, մարգագետինները, ջրերը, հատկապես անտառները արշալույսներին այնքան գեղեցիկ, այնքան հմայիչ են, որ նման պերճանքի և շքեղության առջև մարդ արարածը պետք է, որ ծնկաչոք արտահայտի իր հիացմունքը այդ բոլորի հանդեպ:

Համենայնդեպս, ոչ ծովը, ոչ ծաղիկների գույնը, ոչ երկինքը, ոչ արևը, ոչ անտառները, ոչ այդ լավ մրգերը, ոչ թռչունները, ոչ էլ լույսը տեսնելուց զրկված լինելս ինձ ցավ չի պատճառում...:

Աստված իմ, ոչ, բոլորովին ոչ: Ավա՛ղ այս անցավոր աշխարհի գեղեցկություններից ոչ մեկը չէի ցանկանա տեսնել,- միայն թե կարողանայի մորս տեսնել...:

عثمان نوري

عبدالحميد ثاني و دور سلطنتي

ارمني مثله سي

عالي و فواد پاشا ز مانده کنج ارمنيلر پک بيوک بر رول اوينامش لردي. عبدالعزيز زماننک مشاهير رجالي ارمنيلر حقه ده بر نظامنامه داخلي تنظيم ايتمک تشبنته بولون دق لري زمان، فرانسز مکتبلر نده يتشمش ارمنيلرک مشاهير رجالنه مراجعت ايلمش لردي. فقط آندن صوکره ارمنيلر حقه ده کي معامله تبدل ايتمش، مراد خامسک خلعني متعاقب ارمنيلر حقه ده حقسز لقلر اجرا ايدلمکه باشلامش دي. حتي بو سببدن طولايي ارمني پطريقي باب علي يه متمرده دفعه لير شکاياتده بولونمش ايدي ايسه ده، ارمنيلر حقه ده اصلاحات اجرا ايديله چکنه دائر باب عاليدن متوالي و عدلر آلمش، بو و و عدلرک هيچ بري موقع تطبيقه قونيلمامش دي. فقط او صره ده دولت عثمانيه روسيه حربنک ظهوري، عثمانلي اردولرينک عبدالحميدک سينات اداره سي يوزندن مغلوب اولمسي ارمنيلرجه فرصت عد ايديله رک آياستفانوسه قدر کيرن روسلري استقبال ايچون ارمنيلردن بر هيئت مرخصه کوندرلمش، هيئت مرخصه رئيسي نرسس غراندوق نيقولا ايله اوزون اوزادي ملاقاتده بولونمش دي. پطريق نرسسک بو استرحامي اوزرينه آياستفانوس معاهده نامه سنه بر ماده علاوه ايدلمش دي که، بو ماده بر وجه آتي ايدي.

ՆՈՐ ԲԱՆՈՒԵՐ

اجرا [icrâ] կատարում

تأمين [te'mîn] ապահովում

در عهده ايتمک [der-uhde etmek] պարտավորվել

تصميمات [tasmîmât] որոշում

قوه دن فعله کتير مک [kuvveden file getirmek] իրազործել

نظر دقت [nazar-i dikkat] ուշադրություն

դիմել (մեկին) [teveccüh etmek] توجيه ايتمك
պաշտպանել [iltizâm etmek] التزام ايتمك
ստեղծել [ihdâs etmek] احداث ايتمك
հույս [ümîd] اميد
արտոնություն [müsâade] مساعده
տալը [i' tâ'] اعطاء
կամեցող [râgıb] راغب
քարի [hüsün (snü)] حسن
տեսակցություն [mülâkat] ملاقات
խնդրանք [istirhâm] استرحام
պայմանագիր [muâhede-nâme] معاهده نامه
հետևյալ [bir vech âfi] بر وجه آتي

عثمانلي تاريخي

محمد توفيق

عثمان غازي (٦٩٩-٧٢٦)

هجرتك ٦٩٩ نجى سنه سى قونيه سلجوق دولتي مغوللر پادشاهي
غازان خان زماننده بيقلاي، طاغيلدي .

هر ولايتده يكي واليلر باشلي باشنه حكومت ايتمه قالكيشديلر بو
صيراده غازي عثمان بك ده حاكم اولديغي مملكتلرده استقلال بولدي،
عثمانلي دولت باشلاي.

بو استقلال اوزرينه عثمان غازي قره جه حصارده جمعه نمازلرنده
آينه خطبه او قوتدي . شمال حدودينه يقين اولان يكي شهرك ده قلعه سني
تعمير ايتيردي : حكومته مركز ياپدي .

عثمان غازي حكمي آلتنده يكي يرلرك مرمره ساحلرينه طوغرو
اوزانمه سيني بك چوق امل ايدر اولديغندن كوندريكي آتلولر ايله از ميد
طرفلري بربر اله كچدي . بيزانس قيصرينك طاقمنه قارشى « قويون حصار
» جوارنده قازانديغي بر محاربه ايله ده «ازنيق» شهري محاصره آلتينه آندي .
قلعه سى زمانجه بك محكم ايدي . قلمه لري دو كوب بيقاجق «طوب
» دينيلن آتسلي ايري سلاح هنوز ميدانده يوق ايدي . عثمانليلر ايزنيقك چوره
سینه قله لر ياپديلر : قلعه ايله طيشاري آراسنده كلون كيتمكي كسدیلر . بو
تدبير ايله محصور قالانلر اييجه صيقشديرلمش اولديلر .

اوته يانندن ده كمليك قصبه سینه قادار واران يرلر عثمانلي اليه
كچدي . عثمانليلر از ميت، كمليك كور فلرینه طوغرو مرمره قيبيلرينه
صار قوب ملكريني كنيشلمه يه باشلاديلر .

ՆՈՐ ԲԱՆԵՐ

خطبه [hutbe]

تعمير ايتمك [ta'mir etmek]

امل ايتمك [emel etmek]

محصور [mahsûr]

ياغمور داملاسي

شفيق برنجي صنفك امتحانني ويرمش، ايكنجيه كچمشدي. مكتب اچيلديغي زمان دورت بش كون شفيق مكتبه كلمدي. «داها سنه باشنده يز، امتحانه چوق وقت وار!» ديبوردي. پدري نك زور يله مكتبه كلديكي كونلر، نيچون كلمديكني صوران آرقاداشلره ينه هب بو يولده جواب ويريبوردي. كونلر كچيور، شفيق حالا چالشميوردي. «بر كوندن نه اولور؟ بو كون هله براز اويون اويناييمده آرتق ياريندن چالشمغه باشلام!» ديمكده ايدي. فقط كونلر كچيور، شفيق حالا ياريني صاييقلايوردي. نهايت بردن بره امتحان زماني كلدي؛ سنه بي مسكينلغه كچيره ن شفيق طبيعي دوندي، صنفده قالدي.

كوكن داملا داملا ياغمور ياغار، او داملالر يرده بيريكير، نهايت برلشوب بر دره حالنه كلير. دره لرده آيري آيري آقوب قوصقوجه دكيزلر وجوده كتيرير. اكر بر داملا ياغمورك اهميتي اولماسه، دنياده نه دره، نه ده دكيز بولونوردي.

ԵՐԻ ԲԱՆԻԵՐ

مسكين [miskîn] ծուլ
صاييقلامق [sayıklamak] գառանցել
اهميت [ehemmiyyet] կարևորություն

موسملرک کوزللكي

چيچکلر آچمش، قوشلرک سسي اورمانلري دولورمشدي بوني
کوره ن جلال «ايک بهار نه کوزل موسمدر!» ديدي.
قوشلر يووالريني يايملق ايچون اوتوشه رک قيرلردن چور چوب
طوپلامغه کيديورلردي .

براز صوکر اياز کلدي . آغاچلر ميوه لرله دولمش، چاليشقان ايشجيلر
قيرلره دوکولمش . باغچه ده هر رنگدن کله بکلر اوچوشيوردي . هله حصاد
زماني بوغدايلرک کسيلمه سني سير ايتمک نه قدر کيفلدر ! جلال آرتق يازدن
داها کوزل موسم اولاماياخنه حکم ايتمشدي .

ايلول آبي کلنجه، جلال «صوک بهار نه کوزل موسمدر!» ديدي .

باغلر بوزوليور، باغچه لردن المالر، آرمودلر ، سائر محصوللري
طوپلانيور، قيش ايچون تدارک کوروليوردي . آرتق مکتب زماني ده کلمش،
جلال درسلرينه قاووشمشدي ...

براز صوکره ده قيش کلدي . آرقاداشر يله برابر قيزاق قايان، آقشام
اوستي، درسلريني بيتيردکن صوکر، صيچاق اوداده سويملی صوباسنک
قارشيسنده بويوک آنه سنک ماصاللريني ديکله ين جلال شيمدي ده « قيش نه
کوزل موسمدر!» دييوردي.

ՆՈՐ ԲԱՆԵՐ

قير [kir] ηω2un

حصاد [hasad] hm'ũdɔp

محصول [mahsûl] pɛtɔp

ممالك قافقاسيه نك اقسامی

قافقاس طاغی که کوه قاف دخی دینور قره دکز کنارنده و اقه انابه قلعه سندن بدأ ایله شمال غربده جنوب شرقه طوغری ممتد اولوب بحر خزر ساحلنده بولنان باکو قلعه سنه منتهی اولان جبال عظیمه متسلسله دن عبارتدر که بر اوجندن اوبر اوجنه دک ایکیوز طقسان ساعتک مسافه در ممالک قافقاسیه درت قطعہ جسیمه یه تقسیم اولنور که چرکستان و قبارطای و داغستان و کورجستاندر . جبل قافقاسک درنجی قطعہ سی اولان کرجستان محلتی جبل مذکورک جنوب طرفنده و اقه اولوب شرقا داغستانک سرحد جنوب غریبسی اولان قانق نهریله و جنوباً یورچالی دینلان و اهل اسلام اولان قزاق عشیرتلری و کمری و اخسخه سنجاقلرو آچاره طاغی ایله و غرباً قره دکز سواحلی و شمالاً جبل قافقاسک چرکس مملکتته متصل اولان قلل شامخه سی ایله محدود اولور . اهالیسی کورجی و ارمنی طائفه لرندن عبارت اوله رق مؤخرأ بر مقدار روس و نمچه دخی اسکان اولنمشدر . ملل مذکوره نك کافه سی یوز بیک خانه یه بالغ اولور . بیک قدر بت پرست دیندن اولان طائفه لری اولوب برلری صرب اولدیغندن و بر طرفدن داغستانه و بر طرفدن چرکستانه ملاحق بولندقلرندن بر حلومنه انقیاد ایتمز لر . و اون درت بیک نانه مقداری اهل سنت اولوب باقی قالان تقریباً سکسان الی بیک خانه سی خرسیتیان دیننده در . و کرجستان و داغستانک جانب جنویسی ارمنستان اولوب ایکی قطعہ یه منقسمدر . بر قطعہ سی ارضروم و وان طرفلری اولوب ممالک دولت علیه دندر . و دیگر قطعہ سی کنجه و قراه باغ و خوی و روان سنجاقلری اولوب ممالک ایرانیه دن ممدوددر . انجاق عجمک اختلالی اثناسنده هر بری مسقف برر خان النده قاله رق بیک یوز طقسان سنه سنده طرف دولت علیه یه میل ایشمکه مجبور اولمشلردی .

ՆՈՐ ԲԱՌԵՐ

- բաժանումներ [aksâm] أقسام
 եզ. թիվը՝ [kısım] قسم
 լն [guh] كوه
 սկսել, սկիզբ [bed] بدء
 ձգվել [mümtedd olmak] ممتد اولمق
 ծով [bahr] بحر
 վերջին [müntehî] منتهى
 լեռներ [cibâl] جبال
 եզ. թիվը՝ [cebel] جبل
 լեռնաշղթա [cibal-i müteselsil] جبال متسلسل
 մեծ [cesîme] جسيمه
 մաս [kit'a] قطعه
 սահման [ser-hadd] سرحد
 եզերքներ, ափեր [sevâhil] سواحل
 եզ. թիվը՝ [sâhil] ساحل
 աշտարակներ [kule] قلل
 եզ. թիվը՝ [kulle] قله
 կաթիլներ [katarât] قطرات
 եզ. թիվը՝ [katre] قطره
 անձրև [bârân] باران
 հարված [darb] ضرب
 ամրոցի աշտարակ [bürc] برج
 արօթիս [bârû] بارو
 արօթիս [dîvâr] دیوار
 երկուշաբթի [yevm el isneyn] يوم ال اثنين
 մեծ վեզիրի օգնական [kethuda bey] كتخدا بك
 պայմանագիր [ahd-nâme] عهدنامه
 շաբ [saff] صف
 ասպանդակ [rikâb] ركاب

فزلكه

توجه پادشاه اسلام بسفر روان شهریار کشور کشفه ادرنه دن کلدکن صکره اول بهارده دیار شرقه عزیمت ایچون مهمات احضار تنبیه بیوروب رجب المرجبک غره سنده جبه خانه اوکنه طوغلر دیکیلوب بیرام پاشا دار السلطنه محافظه سنده قالوب مرتضی پاشا سفر قائمقامی تعیین بیورلدی . شهر رمضانک اوندرنجی کونی اوطاع همایون چیقوب اسکد اره قورلدی . شوالک طقوزنجی کونی سعادتله قالقوب عزیمت ایتدیلر . محرمک اون التجی کونی پادشاه حضر تلری ایلیجه یه داخل اولوب محرم الزامک یکرمی درنجی کونی بعضی اغرلق ارضرومه الیقونوب ماماخاتدن منزلنده سلحدارلقدن چیقان حسن پاشا انلری محافظهیه قالدی .

ایرتسی سعادتله ارضرومدن قالقوب روانه طوغری روان اولدیلر غره صفرده قارص قربنه نزول اولنوب بکلر بکیسی شیخی خان پاشا و چلدر بکلر بکیسی سفر پاشا یولده استقبال ایلدیلر و پادشاه حضر تلری قارصی سیر ایلوب کیرو اوطاغه کلدی . صفرک اوننده روان قربنه قونیلوب اکنلرینه ایرشلدی و یدرلمکه اجازات اولدی .

ایرته کوک کوننده واریلوب زنکی صویبی ایاقدن کچیلدی حصاردن بر مقدار بعید قونلمش ایکن شوکتلو پادشاه دخی یقین وارلمق امر ایتمکه ایرتسی اوطاق همایون خنکار تپه سی دیمکله مشهور تپه یه قوریلوب وزرا و سائر ارکان دولت مناسب جانیلره قوندیلر جبه خانه دن عسکره قازمه و کورک و اروت و فتیل توزیع اولنوب اول کیجه یکچیری مترسه کیرمک فرمان اولنمغله صفرک اون ایکنجی خمیسی کیجه سی مهتاب و قلعه اطرافی مشعالر ایله مزین ایکن اوچنجی ساعتده دریای عسکر حصار جانبنه اقوب مترسه کیردیلر . کوزجی تپه سندن حسین پاشا ایله حلب بکلر بکیسی احمد پاشا قولندن طویار قلعه یه حواله اولنوب امیر کونه اوغلی سراینی و عالی بنالری تخریب ایلدی روان قلعه سی تخمیناً اسکی سرا ی قدر انجق اولوب

անվիրական [harâm] حرام
 իջևան [menzil] منزل
 գնալ [revân olmak] روان اولمق
 արարական լուսնային տարվա երկրորդ ամիսը [safer] صفر
 մոտավորություն [kurb] قرب
 կանգ առնել [nüzul olmak] نزول اولمق
 թույլտվություն [icâzet] اجازات
 հենու [baîd] بعید
 նորին մեծություն [şevketü] شوکتلو
 բարձրաստիճան պաշտոնյաներ [erkân] ارکان
 բաշխել, բաժանել [tevzî' etmek] توزیع ایتمک
 պատնեշ [meteris] مترس
 լուսնի լույս [meh-tâb] مهتاب
 զարդարված [müzeyyen] مزین
 ցահ [meş'al] مشعل
 ծով [deryâ] دریا
 ուղղել [havâle etmek] حواله ایتمک
 մոտավորապես [tahmînen] تخمیناً
 հրետանային կրակոց [topgâhı] توپکاهی
 դեպի այն կողմ [aşırı] آشوری
 մեծ վեզիր [vezîr-i a'zam] وزیر اعظم
 հաստ [pare] پاره
 խրամատ [handek] ندق

استانبول

استانبول شهری دولت علیه نك پایتختیدر بو موقعی شهر اولمق اوزره اپتدا انتخاب ایدن روما شرق ایمراطورلغنك مؤسس (قسطنطین) در بو مناسبتله استانبوله (بلده قسطنطینییه) دیدکلری دخی واردرکه سکه لرك اوزرنده دائما « قسطنطینییه » دیه محرردر .
مقرّ خلافت اسلامییه اولدیغندن طولایی ده (درسعادت) ویا (آستانه علیه) دیرلر .

استانبول قره دگزی مرمره یه وصل ایدن بوغاز ایله خلیج درسعادت و مرمره نك نقطه اجتماعی تشکیل ایدوب نفس استانبول، غلظه و بك اوغلی، اسکدار کبی اوچ قسمة تقسیم اولندیغی کبی قاضی کویی، مقری کویی، ایاستفانوس ایله بوغاز ایچی ینه استانبولك توابعیدر، نفس استانبول قمی سرای یرونی دنیلن غایت آقنتیلی نقطه دن بدء ایله خلیج بوینجه ابوب محله سنه قدر کلدکدن سنگره بورادن اسکی سور خندقنی تعقیب ایدر و بو استقمتهله (یدی قوله) ده مرمره ساحلنه منتهی اولنجه اورادن قالقوب سرای بروننده مبدایله برلشیر .

ایشنه شو حدود همان بر مثلث متساوی الاضلاع تشکیل ایدر بو قسم اساساً ایکی تپه و بونلرك آره سنده کی دره ایله تپه لرك ایکی یماجلری اوزرنده انشا ایرلمشدر .

تپه لرك بری (بایزید فاتح) یایلاسی، دیکری ایسه (جراح پاشا قوجه مصطفی پاشا) یایلاسیدر . دره دیدیکمزده (اقسرائی یکی باغچه) قسمیدر . تکمیل دوائی حکومت ایله جسیم جامعلر و مرآقد پادشاهان هپ نفس استانبول قسمنده در . استانبول غلظه یه ایکی دمیر سابج کوپری ایله مربوطدر . غلظه و يك اوغلی اغلبیتله اجنبی مسکنیدر . غلظه و بك اوغلنده اوچ خط تراموای بر نونل موجوددر . اسکدار قسمی بیوک بر محله در . بوراده کوچك، بیوک چاملیجه لر غایت مفرع یرلردر . چاملیجه تپه سی استانبول چوارندهکی یوکسك تپه لردن بری اولوب اورادن تکمیل شهر، بوغاز ایچی داخل اولمق اوزره انسانك کوزی اوگنه سریلمش بر خریطه کبی کورینور . بوغاز ایچی بر وولقان ایله

յարլմշ կբի սախլլրի ԿԵ Եիկր . Եո ցեղե Եո ցազ ալցի կոլարի ԿԵ սախլե
 Եիզլմշ ալրԵն ԵԵար էր . Եոր աԵ ԶրոԵ կոլի, Րոմ ալի Կսարի, թիր կոն,
 Եկոզ, Եկի կոլ, Մր ալիԵ, Եիո կրԵ, Եկի Մխլե կբի Եիոկ կոլարԵ ալրԵ .

ՆՈՐ ԲԱՌԵՐ

- տնդ, վայր [mevki] Մոլց
 հիմնադիր [müessis] Մոսս
 կենտրոն [makarr] Մոկր
 խալիֆայություն [hilâfet] Մլաֆէ
 1. դրախտ 2. Բաղդադի հին անվանումը [dâr-üs-selâm] Եար սլաՄ
 հիանալի [vecd] ՄոյԵ
 միացում [vasıl] Մոսլ
 Ոսկն եղջյուր [halîc-i dersaâdet] Մալից Եր ԵԵաԵէ
 շրջակա, շրջակայք [tevâbi] ՄոաԵի
 Բոսֆոր [Boğaz içi] Մոցազ ալցի
 hnuşunp [akıntı] Մոկնտի
 պարիսպ [sûr] Մոսր
 խրամատ [handek] ՄոնԵո
 ուղղություն [istikamet] ՄոսկաՄէ
 վերջ, ծայր [müntehi] Մոնտեի
 սկիզբ [mebde'] ՄոԵԵա
 հավասարակողմ եռանկյուն [müselles-i mûtesâvi-l-adla] Մոսլլես ալ ալաԵ
 հաստատություններ [devâir] Մոաիր
 Եա. թիվը [dâire] ՄոաիրԵ
 մեծ [cesîm] ՄոսիՄ
 դամբարաններ [merâkid] ՄորաԵո
 Եա. թիվը [merkad] ՄորկաԵո
 լողացող [sâbih] ՄոսաԵի
 մեծամասամր [ağleb] ՄոլլԵ
 սոճու անտառ, սոճուտ [çâmlık] Մոլաճուկ
 ուրախացնող [müferrih] Մոֆրի
 ուշադրություն [nazar] ՄոշաԵր

ԳԱՆ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

EL 0223624